

XIII.

A nemzetiségi kérdés csak úgy oldathatik meg, ha minden egyesnek egyéni szabadságát biztosítjuk.

Nemzetiségi mozgalmaink, mint fejtegetéseim folytán többször megjegyzém, sok tekintetben hasonlitanak azokhoz, melyek a reformatio időszakában a vallás körében történtek. Akár e mozgalmok általánosságát tekintsük akár hatásukat az emberek kedélyére melynek következésében e mozgalmak minden más irányokat háttérbe szorítanak s a kor minden törekvéseire módosító hatást gyakorolnak, a legnagyobb analogiát találjuk. S ugyanezt mondhatjuk, ha a két mozgalom lefolyását egymással összehasonlítjuk. – Valamint a nemzetiségi mozgalom századunkban mint szabadság utáni törekvés lépett föl mely csak azon akadályok elhárításában kereste feladását, melyek egyes nemzetiségek kifejlődésének útjában álltak: ugyan ezt látjuk a XVI-ik században támadt vallásos mozgalomnál is, melyek kezdetben szinte csak a lelkiismereti szabadságért támadtak s nem követeltek mást, mint hogy minden ember Istenét saját meggyőződése szerint imádhassa, s valamint nemzetiségi

mozgalmaink a küzdelem között, melyet előidéztek, céljokot észrevetlenül megváltoztatták, míg végre azok, kik a szabadság zászlója alatt gyültek össze, hasonló uralom után törekszenek, minő ellen sikra szálltak; – – ugyanazt találjuk a vallásos mozgalmak lefolyása alatt is: a türelem nevében hasonló türelmetlenséget, a szabadság színe alatt ugyanazon uralkodási vágyat, a panaszok között mások terjeszkedése ellen hasonló terjeszkedési vágyakat; sőt ezen analogia kiterjed még a mozgalmak részleteire is.

Ha az egyes nemzetiség, hogy szabadságát biztosítsa, külön területet kíván, melyen az uralkodás őt illesse; ha azt követeli, hogy külön jogköre a törvényben határozassék meg, s hogy a jog, melyet az egyes saját nyelvének használatára igényelhet, őt nem mint egyént hanem csak mint egy bizonyos nemzetiség tagját illesse meg; ha az kívántatik, hogy az országos hivatalok a nemzetiségek szerint osztassanak fel s bizonyos körben csak egy bizonyos nemzetiségnek tagjai legyenek hivatalképesek; ha egy szóval oly mozgalomnál, mely a szabadság s egyenlőség nevében kezdetett meg most mindenki csak kiváltságokat követel s azon fárad, hogy azok mennél nagyobbak legyenek – – mindez nem új s ki a historiát ismeri, tudja, hogy vallásunk különböző felekezetei egykor ugyanezen követelésekkel léptek föl egymás ellen s ugyanezen ürügyek alatt. Hogy az egyes felekezetet mások elnyomása ellen biztosítsák s mindeniknek jogköre szabatosan meghatározatván a surlódások alkalmá eltávolíttassék: ez volt ez ok melylyel, mint most az egyes nemzetiségek, úgy akkor az egyes vallásfelekezetek, követeléseiket támogatták. Katholicus országokban a protestansok számára külön

területek jelöltettek ki; egyes várak szereltettek fel, melyek a vallásnak fegyverhelyekül szolgáljanak; a templomok száma törvény által határozott meg; kimondatott, mily hivatalra hány jelöltessék ki minden felekezetből s a városi tanácsnak mily része álljon az egyik s a másik vallás hiveiből; – – s mi volt mindezen szabályoknak s rendelkezéseknek eredménye mindenütt, hol a vallásos kérdés megoldása ez úton kíséreltetett meg? Nem-e a különböző vallásfelekezeteknek szüntelen surlódásai, elnyomása annak, mely valamely körben kisebbségben látta magát, hártatlan türelmetlensége mindeniknek, mely arra alkalmat talált s mint mind ennek következése, egy századokon át folytatott véres küzdelem, mely a leg-erősebb államokat megingatá, Europa egyik legnagyobb nemzeténél egy máig orvosolatlan szakadást okozott s a civilisatio haladását mindenütt akadályoztatta. A küzdelem egyes államokban véresebb vala; másokban az egyik felekezet teljes elnyomásához vezetett; de mindenütt, hol ez nem sikerült, s a vallásfelekezetek kibékítése abban kerestetett, hogy mindeniknek jogköre s kiváltságai törvény által határozottak meg a következés ugyanaz vala: hogy minden ily országoknak polgárai felekezetek szerint elkülönözve ellenségesen álltak egymás mellett s a vallásos béke s egyetértés annál kevésbé éretett el, mennél több s részletesebb törvény létezett, mely annak biztosítására alkottatott. –

Az újabb kor e részben is új irányokat jelölt ki. Az egyes felekezetek külön jogköre és kiváltságai helyett a vallásos szabadság elve állított fel, mely szerint a felekezeti különbség az egyesek pol-

gári jogaira semmi befolyást nem gyakorolhat. Elismertetett, hogy a kérdésnek eldöntésében, mily felekezethez tartozzék minden egyes, csak az egyeseknek lelkiismerete határozhat s hogy minden vallásnak fenntartása és terjesztése az egyesek buzgóságára bízandó, a törvények egyedüli feladása az maradván, hogy mindenkit szabadsága élvezetében megoltalmazzon; – – – s im azon mértékben, melyben ezen elv következetesen alkalmaztatott: a vallásos kérdés megvaloldva. A szabadság nem szüntette meg a különböző felekezetek buzgó versenygését, melynek az észak-amerikai államokban oly érdekes jelenségeit látjuk, nem csökkentette a proleletismust, melynek Angliában több példáját találjuk most, mint valaha; de a béke mindez által nem zavartatik meg s határozottan állíthatjuk: hogy a különböző felekezetek között soha több egyetértés nem létezett s hogy minden egyes felekezetnek jogköre még oly országokban is, hol az, – mint például Franciaországban a protestansok a népességnek csak kis minoritását képezi, soha ily tökéletesen biztosítva nem volt.

Az analogia mely korunk nemzetiségi s az előbbi idők vallási mozgalmai között létezik, a dolgok természetében fekszik.

A két – tárgyára nézve látszólag oly különböző – mozgalom egy cél után törekszik, mely az egyiknél a vallási, a másikonál a nemzetiségi fejlődés szabadsága, de mindkét esetben a szabadság. A két mozgalom azon hatalomból meríti erejét, melyet eszmék az emberek kedélyére gyakorolnak. S az állás, melyet az egyesek elfoglalnak, mind a vallási mind a nemzetiségi mozgalomnál nem azon területtől, melyen laknak, vagy az osztálytól, melyhez tartoznak, hanem

egyedül személyes meggyőződésöktől függ. De vajjon ezen analogia, mely a két mozgalom között akár annak alap-okait, akár lefolyását tekintjük, tagadhatatlanul létezik: nem igazolja-e azon nézetünket, hogy korunk nemzetiségi kérdései is csak azon uton oldathatnak meg, mely a vallásos mozgalmaknál oly sikeresnek mutatkozott; – nem igazolnák-e ezt még akkor is, ha ezen nézetünk mellett nem hozhatnók fel azon általános tapasztalást: hogy a nemzetiségi kérdésnek veszélyessége mindenütt azon mértéktől függ, melyben a nemzetiségi viszonyok szabályozására az egyes országokban az egyéni szabadság elve alkalmaztatik s hogy míg például Amerikában, Sveitzban, Belgiumban a különböző nemzetiségek egyetértésben lanknak egymás mellett: a nemzetiségi surlódások ott váltak legélesebbekké, hol, mint például Erdélyben, minden egyes nemzetiségnek jogköre a törvény által állapítottat meg s mindeniknek privilegiális állása leginkább biztosítottat?

Mindazon tapasztalások után, melyek előttünk fekszenek, biztossággal állithatjuk, hogy azon surlódásoknak megszüntetésére, melyekre a nemzetiségi különbség korunkban alkalmat nyújt, s melyek egyes államokat komoly veszéllyel fenyegetnek, eddig a szabadság mutatkozott a leghatalmasabb eszköznek s ez a dolgok természetében fekszik. Oly mozgalom, mely egyes nemzetiségek képzelt vagy valóságos elnyomása által idéztetett elő: semmi által nem csillapíthatatik le jobban, mint midőn annak okai eltávolíttatnak. – De a politikában – legalább a mennyeiben practicus kérdések megoldása forog szóban, – nincsen általános szabály, melynek ne lennének kivételei s bármennyire meg legyünk győződve valamely rend-

szer általános czélszerűségéről, mely mellett számos tapasztalások szólnak: mielőtt annak alkalmazását egy bizonyos országban megkíséreljük, szükséges, hogy annak helyzetét s körülményeit különösen tekintetbe vegyük.

Magyarország épen nemzetiségi viszonyaira nézve egészen sajátos helyzetet foglal el. Az összeköttetés, melyben a birodalommal állunk; a nemzetiségi rokonság, sőt ugyanazonosság, mely az ország lakóinak egy része s a szomszéd tartományok s országok népei között létezik; egész történeti kifejlődésünk, s főkép az utolsó idők eseményei, melyek e hon polgárainak lelkületében mély nyomokat hagytak: mindannyi ok, mely azon tagadhatlan ténynek magyarázatául szolgál, hogy a nemzetiségi ellentétek nálunk élesebbek, s hogy oly intézkedések, melyek a nemzetiségi kérdés megoldására más országokban czélszerűeknek mutatkoztak: nálunk nem igények hasonló eredményeket.

Egy részről az egyes nemzetiségek, melyek magukat szabad kifejlődésökben századokig akadályozva érezék, jövőjük biztosítására nálunk erősebb garantiákat kívánnak, más részről több garantiákat kíván az ország is, melynek jövőjét minden oldalról veszélyek fenyegetik, s ezért a szabadság, mely máshol a nemzetiségi kérdés megoldására elégségesnek mutatkozott: nálunk az egyes nemzetiségek igényeit nem elégítheti ki, s mégis több mint mit az állam érdekeinek feláldozása nélkül nekik nyújthatunk.

Ez azon ellenvetés, melyet a különböző nemzetiségek buzgóbb pártolói s azok, kik az ország egységeért aggodnak, a nemzetiségi kérdésnek ezen megoldása ellen felhoznak.

Nézzük mennyiben helyes ezen felfogás?

Tisztán practicus kérdés fekszik előttünk; vizsgáljuk ezt tisztán a practicus szempotból, azaz mellőzve minden általános elmélkedéseket s csak hazánk jelen viszonyait tartva szemünk előtt: állítsuk fel a két kérdést magunknak.

1-ször: áll-e az, hogy azon követelések, melyekkel hazánk különböző nemzetiségei föllépnek, az által nem elégíthetnek ki, ha mindegyiköknek teljes szabadságát biztosítjuk?

2-szor: igaz-e, hogy a nemzetiségeknek engedett szabadság hazánk egységét megrontja s fennállását veszélyezteti?
